

SRM 2/2023 rd

Statsrådets meddelande om främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället

Regeringen har i sitt program förbundit sig att respektera demokratin, rättsstaten och de mänskliga rättigheterna. Regeringen har förbundit sig att främja likabehandling och icke-diskriminering och att arbeta för att minska rasismen. Regeringen vill engagera hela det finländska samhället i detta arbete. Alla kan vara med och bygga upp ett Finland där var och en kan leva trygg och accepterad.

Regeringen lämnar detta meddelande till riksdagen för att öka likabehandlingen och icke-diskrimineringen. Meddelandet stöder sig på regeringsprogrammet och tidigare regeringars arbete. Det utgör ett stöd för de kommande regeringarnas arbete. Likabehandling, icke-diskriminering och undanröjande av rasism kräver åtgärder, i dag och i morgon. Ingen regering kan göra världen färdig. Varje regering har en skyldighet att göra sitt bästa.

Finlands styrka har historiskt sett varit att vi som ett litet land har kunnat nå samstämmighet. Folk med olika åsikter har fått plats vid samma bord. Vi sörjer för yttrandefriheten, som är mycket viktig i ett demokratiskt samhälle. Man måste kunna diskutera även svåra frågor. Här har ministrar, riksdagsledamöter och andra politiska aktörer ett särskilt stort ansvar – inte bara för att skapa ett samhälleligt diskussionsklimat utan också i det att vi ska respektera varandra. I stället för att driva saker till sin spets och skapa motsättningar måste vi söka en gemensam riktning.

I det finländska samhället finns det diskriminerande attityder och strukturer till exempel på arbetsmarknaden och inom utbildningen, och de måste ändras. En förändring förutsätter en ärlig samhällsdebatt och åtgärder till följd av den. Det är denna regering redo för.

Detta meddelande säkerställer att riksdagen kan föra en grundlig parlamentarisk debatt om regeringens riktlinjer och planer för främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället.

Vid beredningen av meddelandet har cirka hundra företrädare för det civila samhället, forskare och andra centrala aktörer hörts på bred front. Utifrån detta har de åtgärder som man redan tidigare kommit överens om i regeringsprogrammet preciserats. Meddelandet är uppdelat i två delar, av vilka den första ger en bakgrund till och beskriver regeringens linje och den andra redogör för regeringens åtgärder mer konkret. Huvudfokus i meddelandet ligger på bekämpning av rasism medan andra likabehandlingsaspekter behandlas endast kortfattat. Meddelandet konkretiseras genom ett åtgärdsprogram.

Regeringen uppfattar begreppet rasism på följande sätt:

Rasism bygger på att individer eller grupper av människor beskrivs som mindre värda till exempel på grundval av etnicitet, hudfärg, nationalitet, kultur, modersmål eller religion. Rasism kan ta sig uttryck i diskriminerande normer eller praxis i samhället, exempelvis i arbetslivet. Rasism kan komma till synes som diskriminerande beteende mellan individer och grupper. Fördomar mellan individer och grupper och rädsla för det främmande kan utgöra grogrund för rasism. Rasism skapar ojämlikhet och skadar inte bara dem som utsätts för den, utan skadar hela samhället.

Finlands lagstiftning är på det stora hela på en god nivå

Finlands lagstiftning utgör en god rättslig grund för främjandet av likabehandling. Finland har under sin historia varit en föregångare när det gäller att förbättra förutsättningarna för samhällelig jämlikhet, rättsstaten och ett människovärdigt liv för individen. Detta arv är förpliktande för regeringen i dess likabehandlings- och jämställdhetsarbete.

Enligt grundlagen är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I grundlagen konstateras det också att samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Tillsammans med de internationella människorättskonventioner som är bindande för Finland garanterar grundlagen rätten till likabehandling för alla, oberoende av till vilken grupp eller minoritet en person eventuellt hör. De som hör till minoriteter ska garanteras möjlighet till delaktighet på lika villkor – såväl inom utbildning och i arbetslivet som i samhället i övrigt. De grundläggande och mänskliga rättigheterna tillkommer både majoriteten och minoriteterna.

Jämställdhetslagen förbjuder diskriminering på grund av kön, och diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av andra omständigheter som gäller den enskilde som person. Lagstiftningen har nyligen preciserats till exempel för att effektivisera ingripandet vid diskriminering i arbetslivet. Bestämmelser om likabehandling, jämlikhet och främjande av icke-diskriminering finns dessutom i flera andra lagar och förordningar. Strafflagen förbjuder diskriminering i arbetslivet till exempel på grund av ras eller religion samt tryggar trosfriden, vilket kan göra det möjligt att exempelvis förbjuda att Bibeln och Koranen bränns offentligt.

Regeringen anser, också med stöd av hörda aktörer, att lagstiftningen som helhet är på en god nivå hos oss. Bristerna när det gäller att uppnå likabehandling baserar sig snarare på bristfälligt genomförande och bristfällig tillsyn av lagstiftningen. Regeringens åtgärder fokuserar således på sådana åtgärder genom vilka likabehandling och jämställdhet kan främjas i praktiken. Det finns självfallet fortfarande enskilda frågor som behöver utvecklas i lagstiftningen.

Finland fortsätter på sin långsiktiga linje inom EU och i sitt internationella arbete

Europeiska unionen är Finlands viktigaste referensram och värdegemenskap inom såväl politik som ekonomi. De värden som ligger till grund för unionen anges i artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget). Dessa värden är respekt för människovärdet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter.

Finland har genomfört EU:s lagstiftning som främjar likabehandling. Inom EU förhandlar man för närvarande om att stärka likabehandlingslagstiftningen. Likabehandlingsdirektivet, direktiven om jämställdhetsorgan och ett förslag till förordning om erkännande av föräldraskap är under beredning. Finland påverkar aktivt dessa rättsakters kommande innehåll och beaktar regeringsprogrammets mål att effektivisera vår påverkan inom EU.

Inom unionen utgör rambeslutet om bekämpande av vissa former av och uttryck för rasism och främlingsfientlighet en allmän ram. Dessutom genomförs flera strategier som stärker arbetet mot rasism samt jämlikheten. Dessa är EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025, EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2020–2024, jämlikhetsstrategin för hbtqi-personer 2020–2025 och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism 2021–2030. Kommissionen uppmuntrar också medlemsstaterna till egna nationella strategier. EU har även flera finansieringsinstrument som Finland har utnyttjat i sitt eget arbete.

Enligt EU:s byrå för grundläggande rättigheter var rasismen fortfarande en allvarlig utmaning i hela EU 2022.¹ EU:s rapport uttrycker oro över den ökande hatretoriken på nätet.

Finland har konsekvent hört till och hör också under denna regering till den grupp av EU-länder som bygger en union där likabehandling främjas och rasism bekämpas. Finland betonar främjandet av jämställdhet, likabehandling och icke-diskriminering samt arbetet mot rasism inom EU:s yttre åtgärder.

Finland är part i Förenta nationernas och Europarådets centrala konventioner om mänskliga rättigheter och är därmed skyldigt att respektera, skydda och tillgodose allas mänskliga rättigheter på lika villkor och utan diskriminering. Konventionerna baserar sig på principerna om jämlikhet och icke-diskriminering². De anger en miniminivå för individens eller också en befolkningsgrupps rättigheter. Ett bättre skydd än miniminivån kan ges genom nationella grundläggande fri- och rättigheter och nationell lagstiftning. Finland rapporterar regelbundet om genomförandet av människorättskonventionerna och får rekommendationer av oberoende övervakningsorgan.

I de senaste rekommendationerna som Finland fick om området för detta meddelande lyfts följande faktorer fram:

- stärkande av den rättsliga och institutionella ramen för bekämpning av diskriminering; utökad och utvecklad fostran i fråga om mänskliga rättigheter, likabehandling och könsmedvetenhet,
- bekämpning av rasistisk, homofobisk, sexistisk, kvinnofientlig och på annat sätt könsrelaterad hatretorik, både på och utanför nätet,
- hinder och utmaningar när det gäller att uppnå faktisk jämställdhet i arbetslivet, och
- diskriminering i samhällsstrukturerna som kommer till uttryck bland annat genom våld mot kvinnor och diskriminering av samer, romer, personer med funktionsnedsättning, personer som hör till sexuella minoriteter och könsminoriteter och personer med utländsk bakgrund; ibland sker diskriminering på flera grunder, och man behöver fästa särskilt avseende vid det.

I synnerhet förhindrandet av hatretorik har lyfts fram i de senaste rekommendationerna.

Grunden för Finlands utrikes- och säkerhetspolitik utgörs av rättsstatsprincipen, de mänskliga rättigheterna, jämlikhet och demokrati. I sitt internationella arbete fortsätter regeringen på Finlands långsiktiga linje, som beskrivs bland annat i den människorättspolitiska redogörelsen³. I den betonas vikten av att stärka jämlikheten, jämställdheten mellan könen och rätten att delta.

Finland är medlem i FN:s råd för mänskliga rättigheter till utgången av 2024 och är ordförande för OSSE och Nordiska ministerrådet 2025. Dessa internationella roller skapar möjligheter till verkningsfullt multilateralt samarbete när det gäller att främja och skydda de mänskliga rättigheterna.

¹ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023-opinions_en.pdf

² <https://um.fi/konventioner-och-rapporter-om-manskliga-rattigheter>

³ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163675>

Regeringens linje och regeringsprogrammet

Regeringsprogrammet är ett förändringsprogram vars centrala principer är att företagande och arbete lönar sig och belönas. Arbete är en del av en effektiv integration. Sysselsättningsgraden för alla befolkningsgrupper höjs genom att arbetsmarknaden reformeras och inkomstfällor undanröjs. Invandrare och personer med invandrabakgrund ses som mångsidiga och aktiva aktörer. Alla som bor i Finland har inte bara rättigheter utan också en skyldighet att delta i samhällsbygget.

Regeringen har förbundit sig att främja likabehandling av olika grupper och individer på bred front. Diskriminering kan inte accepteras. Rasism ska inte ges utrymme i Finland.

Regeringen arbetar för jämlikhet och icke-diskriminering enligt de principer som det gemensamt har avtalats om i regeringsprogrammet. I regeringsarbetet har vi nolltolerans mot rasism. Regeringen och alla dess ministrar tar avstånd från rasism och motsätter sig all slags extremism samt förbinder sig till aktivt arbete mot rasism både i Finland och internationellt.⁴

Regeringsprogrammet stakar ut följande riktlinjer för likabehandling:

Finland främjar demokratin, rättsstatsprincipen och de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Ett förtroendebaserat samhälle och goda relationer mellan olika befolkningsgrupper uppkommer när var och en i Finland kan lita på att hans eller hennes rättigheter tillgodoses, på jämställdheten mellan könen och på jämlikheten inför lagen, på icke-diskriminering och på möjligheterna att påverka inriktningen av sitt liv.

Regeringen arbetar målmedvetet för att främja likabehandling och jämställdhet och motverka diskriminering i samhället. Var och en har rätt att känna sig trygg och må bra i Finland oberoende av sin bakgrund.

Alla är lika inför lagen. Ingen får diskrimineras på grund av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, medborgarskap, språk, religion eller övertygelse, åsikt, funktionsnedsättning, hälsotillstånd, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller en enskild person.

Utöver de punkter som nämns ovan innehåller regeringsprogrammet flera närmare skrivningar som hänför sig till detta meddelande. Exempelvis genomförs det ett handlingsprogram för att öka deltagandet i arbetslivet för grupper som är underrepresenterade i arbetslivet, såsom personer med funktionsnedsättning, romer, olika invandrargrupper och invandrarkvinnor. Målet att stärka ett jämlikt tillgodosende av alla barns grundläggande kulturella rättigheter är ett ytterligare exempel på innehållet i regeringsprogrammet. I programmet har det också skrivits in att självbestämmanderätten, de mänskliga rättigheterna och likabehandlingen när det gäller personer med funktionsnedsättning ska respekteras i beslutsfattandet under personernas hela liv, och vid planeringen av tjänster ska det säkerställas att vardagen fungerar för dessa personer. Alla skrivningar i regeringsprogrammet som gäller detta ämnesområde räknas inte upp i detalj i detta meddelande. Regeringen är medveten om städernas och regionernas olika situationer. Diskussionen om främjande av icke-diskriminering, inklusive förebyggande av segregation, fortsätter i nätverket för stora städer.

Regeringen utarbetar ett förvaltningsövergripande jämställdhetsprogram. Utifrån riktlinjerna i programmet uppdateras och främjas de gemensamma målen i den jämställdhetspolitiska redogörelsen⁵. Regeringen fortsätter arbetet för att förebygga våld mot kvinnor. Kvinnovåldet är fortfarande ett av Finlands största jämställdhetsproblem. Enligt regeringsprogrammet ska de jämställdhetsproblem som drabbar pojkar och

⁴ https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallituspuolueiden-puheenjohtajien-julkilausuma-11.7.2023?languageId=sv_SE

⁵ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164220>

män uppmärksammas i högre grad, särskilt för att förebygga marginalisering bland unga män. Dessutom håller flera andra program som har samband med främjandet av likabehandling och jämställdhet på att beredas eller genomföras, till exempel Det nationella åldersprogrammet, där åldersdiskriminering i högre grad ska beaktas.

Regeringen tillämpar handlingsprogrammet Ett jämlikt Finland i sitt eget arbete

I sin handlingsplan mot rasism förutsatte EU nationella handlingsprogram. I Finland blev detta handlingsprogram, Ett jämlikt Finland, färdigt 2021⁶. Programmet grundade sig på en lägesbedömning, utifrån vilken åtta mål och 52 åtgärder slogs fast. Åtgärderna har genomförts så gott som fullt ut, men målen är fortfarande aktuella.

I samband med att olika aktörer hördes vid beredningen av detta meddelande lyftes följande aspekter upprepade gånger fram:

- avvecklande av ojämlika samhällsstrukturer på arbetsmarknaden och annanstans i samhället,
- stärkande av goda relationer mellan befolkningsgrupperna,
- den centrala betydelsen av tillträde till arbetsmarknaden,
- behovet att stärka kunskapsbasen om rasism, och
- endast få förslag till ändringar av lagstiftningen.

I sitt eget arbete stöder sig regeringen på det omfattande analysarbete som gjorts i samband med beredningen av handlingsprogrammet Ett jämlikt Finland och på de mål för programmet som utarbetats utifrån detta analysarbete. Det har gjorts en utvärdering av handlingsprogrammet. Enligt den får finansieringen av handlingsprogrammet inte vara beroende enbart av projektfinansiering, utan den politiska ledningen bör reservera tillräckliga resurser för detta. För genomförandet av den föregående regeringens handlingsprogram hade det anvisats endast knappa budgetanslag.

Regeringens åtgärder

Regeringen bereder en fortsättning på handlingsprogrammet Ett jämlikt Finland utifrån regeringsprogrammet. Utarbetandet av programmet, samordningen av åtgärderna och uppföljningen sker under ledning av statsministern och statsrådets kansli. Regeringen riktar vid budgetmanglingen tillräckliga resurser för åtgärderna, inom utgiftsramarna.

Programmet utarbetas med beaktande av EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025. Regeringen bedömer situationen och behovet av fortsatta åtgärder vid sin halvtidsöversyn 2025. Det fortsatta arbetet utförs med brett deltagande och med utnyttjande av det som framkom när olika aktörer hördes vid beredningen av detta meddelande. Det fortsatta handlingsprogrammet omfattar bland annat följande åtgärder:

Samhällsklimatet och samhällsdebatten, ökad medvetenhet, goda relationer mellan befolkningsgrupperna

⁶ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163578>

1. Vid statsrådets kansli samlas, under statsministern, expertis på antidiskriminering. Målet är att effektivisera samarbetet och samordningen mellan myndigheter och andra aktörer som främjar likabehandling. Kunskapsunderlaget om likabehandling och rasism förbättras.
2. En årlig samhällslig rundabordsdiskussion om främjande av likabehandling och icke-diskriminering inleds under ledning av statsministern.
3. Under ledning av statsrådets kansli inleds en kampanj mot rasism. Kampanjen genomförs tillsammans med arbetsmarknadsorganisationer samt idrotts-, kultur- och frivilligorganisationer.
4. Delegationen för etniska relationer (ETNO) och de regionala ETNO-aktörernas arbete stärks när det gäller att främja goda relationer mellan befolkningsgrupperna.
5. Dialogen med civilsamhällesorganisationerna stärks. I enlighet med regeringsprogrammet bereder regeringen en strategi för civilsamhällesorganisationer och en plan för genomförandet av strategin.
6. Regeringen bekämpar effektivt handlingssätt som syftar till att hetsa till diskriminering, förföljelse, hat eller våld mot en individ eller grupp på grund av etniskt ursprung, nationalitet, religion eller något annat motsvarande kännetecken.
7. Hedersrelaterat våld identifieras och bekämpas i enlighet med regeringsprogrammet.
8. Systematiska trakasserier och förföljelser av tjänstemän, domare och andra offentliga aktörer förebyggs och det säkerställs att de som utsatts för sådant får tillräckligt med stöd. Detta kan innefatta exempelvis åtgärder av arbetsgivaren, om en person trakasseras eller förföljs på grund av en tjänst eller befattning.
9. Polisens förebyggande arbete stärks, och den nuvarande multiprofessionella ankarverksamheten utvecklas så att den blir allt mer heltäckande och fungerande. För att minska ungdomsbrottslighet och gängbrottslighet vidtar regeringen åtgärder som preciseras i det fortsatta arbetet. Arbetet kräver multiprofessionell expertis.

Systemet för fostran och utbildning samt kultur-, idrotts- och ungdomspolitiken

10. Som en del av det förvaltningsövergripande jämställdhetsprogrammet inleds ett utvecklingsprogram för jämställdhets- och likabehandlingsfrågor 2024–2025 som ska omfatta hela utbildningssystemet. Genom programmet stöds den praktiska förankringen och tillämpningen av läroanstalternas nuvarande likabehandlings- och jämställdhetsplaner i småbarnspedagogikens och läroanstalternas vardag.
11. I enlighet med regeringsprogrammet höjs deltagandet i småbarnspedagogik för barn med invandrarbakgrund, eftersom det stöder hela familjens integration och språkinläring. Det införs en fast anslagsnivå för den jämställdhetsfinansiering som används inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen.
12. Regeringen stärker likabehandling, icke-diskriminering och jämställdhet samt tillgodoseende av de mänskliga rättigheterna genom åtgärder inom motion, idrott och kultur samt på ungdomsområdet. Regeringen betonar vikten av att engagera unga med invandrarbakgrund, unga med funktionsnedsättningar och andra minoritetsungdomar i verksamheten. I enlighet med regeringsprogrammet etableras och utvidgas verksamheten Du är inte ensam.

Likabehandling och icke-diskriminering i arbetslivet

Regeringsprogrammet innehåller flera skrivningar som gäller arbetslivet. Linjen är att integrationen i Finland ska ske genom arbete.

13. Icke-diskriminering, mångfald och lika möjligheter i arbetslivet främjas tillsammans med arbetsmarknadsorganisationerna. Allas likvärdiga möjligheter ska öka. Till företagstjänsterna fogas bland annat tjänster som bekämpar diskriminering vid rekrytering och tjänster som utvecklar mångfaldsledningen.
14. Invandrarkvinnors övergång till arbetsmarknaden främjas genom åtgärder som minskar könsrelaterade och etniska stereotyper i arbetslivet och karriärvägledningen och som främjar jämställdheten i familjerna.
15. Organisationers möjligheter att stödja välbefinnandet i arbetet för arbetstagare som möter diskriminering och rasism förbättras bland annat genom stöd till dem och genom webbutbildningar och andra utbildningar för yrkesutbildade personer.

Lagstiftnings- och utredningsprojekt

16. Arbetet inom den samiska sannings- och försoningskommissionen fortsätter i enlighet med regeringsprogrammet fram till utgången av 2025. Arbeta kommer att utföras inom en kommission för döva och teckenspråkiga. Regeringens proposition om sametingslagen ska i enlighet med regeringsprogrammet lämnas i samarbete med Sametinget före utgången av 2023.
17. För att förhindra utnyttjande av arbetstagare skärps, i enlighet med regeringsprogrammet, straffen för missbruk avsevärt och övervakningen effektiviseras.
18. Hatmotiverade gärningar mot judar, muslimer, kristna och andra religiösa grupper förebyggs. Det blir kriminaliserat att förneka förintelsen. Minnesdagen för förintelsens offer börjar firas i enlighet med internationell praxis. Möjligheterna att kriminalisera användningen av åtminstone nazismens och kommunismens symboler när de används i syfte att främja de ideologierna utreds.

Statsrådets och förvaltningens egna åtgärder

Statsrådet effektiviserar sin egen verksamhet för att främja likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering och effektivisera övervakningen av åtgärderna.

19. Regeringen behandlar årligen de avgöranden, slutsatser och rekommendationer som internationella människorättsövervakningsorgan har gett Finland och beslutar om åtgärder.
20. I internationella sammanhang fortsätter Finland på sin långsiktiga människorättspolitiska linje för att bland annat främja och försvara rättigheterna för kvinnor, flickor, personer med funktionsnedsättning, urfolk och könsminoriteter och sexuella minoriteter samt för andra särskilt utsatta personer. Också inom EU fortsätter Finland i enlighet med sin ovannämnda linje att främja jämställdhet mellan könen, inklusive frågor som gäller självbestämmanderätt (SRHR) och frågor som gäller sexuella minoriteter och könsminoriteter.
21. Kompetensen i fråga om likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering hos personalen inom undervisningssektorn och välfärdssektorn stärks.
22. Likabehandlings- och jämställdhetsutbildning utnyttjas för att öka den politiska ledningens och tjänstemannaledningens medvetenhet. Likabehandling och jämställdhet främjas i ministeriernas resultatstyrning.
23. Statsrådet fäster som arbetsgivare särskild vikt vid lika möjligheter och mångfald bland annat i samband med rekryteringar och i platsannonser. Målet är att skapa lika förutsättningar för personer som hör till olika minoritetsgrupper när det gäller arbetssökning. I enlighet med regeringsprogrammet utnyttjas kunskaperna från försöken med anonym rekrytering.